

Strasburq, 19 Oktyabr 2012

Məxfi
Greco RC-III (2012) 12E

Üçüncü Raund Dəyərləndirmə

Azərbaycan üzrə Uyğunluq Hesabatı

”Kriminallaşdırma”

* * *

”Siyasi partiyaların maliyyələşməsində şəffaflıq”

**GRECO-nun 57-ci Plenar İclasında qəbul edilmişdir
(Strasburq, 15-19 oktyabr 2012)**

I. Müqəddimə

1. Uyğunluq hesabatında Azərbaycan hökuməti tərəfindən həmin ölkə üzrə Üçüncü Raund Dəyərləndirmə Hesabatında verilmiş 17 tövsiyənin icrası ilə bağlı görülmüş tədbirlər öz əksini tapmışdır. Həmin tədbirlər iki sahəni əhatə edir:
 - **Mövzu I – Kriminallaşdırma:** Korrupsiyaya görə cinayət məsuliyyəti haqqında Konvensiyanın 1a, 1b, 2-12, 15-17 maddələrini və 19-cu maddənin 1-ci bəndini əhatə edir;
 - **Mövzu II – Partiyaların maliyyələşməsində şəffaflıq:** Siyasi partiyaların və seçki kampaniyalarının maliyyələşdirilməsində Korrupsiyaya qarşı Ümumi Qaydalar üzrə Tövsiyənin (2003)4 8, 11, 12, 13b, 14 və 16-cı maddələri, ümumi şəkildə Siyasi partiyaların və seçki kampaniyalarının maliyyələşdirilməsinə dair 15-ci Rəhbər Qaydanın tələblərini əhatə edir.
2. Üçüncü Raund Dəyərləndirmə Hesabatı 1 oktyabr 2010-cu il tarixdə 48-ci Plenar İclasda qəbul edilərək, Azərbaycanın razılığı ilə 18 noyabr 2010-cu il tarixdə ictimaiyyətə açıqlanmışdır.
3. GRECO-nun qaydalarına müvafiq olaraq Azərbaycan hökuməti tövsiyələrin icrasına dair mövcud vəziyyəti əks etdirən Hesabatı təqdim etmişdir. Həmin hesabat 16 may 2012-ci il tarixdə daxil olaraq Uyğunluq hesabatının tərtib edilməsi üçün əsas kimi qəbul edilmişdir.
4. GRECO uyğunluq prosesinə müvafiq olaraq məruzəçilərin təyin edilməsini İspaniya və Lixtenşteynə tapşırılmışdır. Lixtenşteyn XİN-in diplomatik əməkdaşı olan cənab Piter MATT və İspaniyanın Ədliyyə Nazirliyi Beynəlxalq Əməkdaşlıq İdarəsinin texniki müşaviri cənab Rafael Vailo RAMOS məruzəçi qismində təyin olunmuşlar. Uyğunluq hesabatının tərtib edilməsində GRECO Katibliyi onlara dəstək vermişdir.
5. Qiymətləndirmə hesabatında öz əksini tapmış hər bir tövsiyənin icra vəziyyətinin qiymətləndirilməsi Uyğunluq hesabatında öz əksini tapmışdır. Eyni zamanda Uyğunluq hesabatında ölkənin verilmiş tövsiyələrin ümumi icra vəziyyətinə də qiymət verilmişdir. İcra olunmamış və ya qismən icra olunmuş kimi icrası dəyərləndirilmiş tövsiyələrin icra vəziyyəti mövcud hesabatın qəbul edilməsindən 18 ay sonra hökumət tərəfindən təqdim ediləcək Vəziyyət hesabatına uyğun olaraq təkrar qiymətləndiriləcək.

II. Təhlil

Mövzu I: Kriminallaşdırma

6. Bununla xatırladılır ki, GRECO Dəyərləndirmə Hesabatının bu mövzusu üzrə cəmi doqquz tövsiyə vermişdir. Həmin tövsiyələrin icra vəziyyəti aşağıda açıqlanır.

7. Azərbaycan Hökuməti məruzə edir ki, GRECO Təvsiyələrinin icrasının təmin edilməsi məqsədilə Cinayət Məcəlləsinə 24 iyun 2011-ci il tarixli dəyişikliklər edilmişdir ki, həmin müddəalar 2 avqust 2011-ci il tarixdə qüvvəyə minmişdir. Dəyişikliklər CM-nin 308-ci maddəsinin qeyd hissəsində əksini tapmış korrupsiya cinayətlərinin subyekti (vəzifəli şəxs) anlayışına, CM-nin 311, 312 və 312-1-ci maddələrində əksini tapmış aktiv və passiv rüşvətxorluq, həmçinin nüfuz alveri cinayətlərinin dispozisiyalarına, o cümlədən CM-nin 12-ci maddəsindəki qanunun əraziyə görə qüvvəsinə edilmiş düzəlişləri əhatə edir.

Təvsiyyə i.

8. *GRECO təvsiyyə etmişdir ki, dövlət qulluğu haqqında qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş dövlət qulluqçularının bütün kateqoriyaları (Korrupsiyaya ilə əlaqədar cinayət məsuliyyəti barədə Konvensiyada ETS 173) nəzərdə tutulmuş mənada) və idarəetmə və ya təşkilatı funksiyaları olmayan dövlət qulluqçuları da daxil olmaqla mərkəzi və yerli səviyyədə vəzifəli şəxslərin bütün kateqoriyalarının rüşvətlə ələ alınmasının kriminallaşdırılması üçün bütün zəruri qanunvericilik tədbirləri görülsün.*
9. Hökumət göstərmişdir ki, 24 iyun 2011-ci il tarixli qanun CM-nin 308-ci maddəsinə yeni qeyd hissəsini daxil etmişdir. Yeni müddədə korrupsiya cinayətlərinin subyektləri (vəzifəli şəxslər) aşağıdakı kimi müəyyən edilmiş və hökumətin məlumatına əsasən qeyd CM-nin digər müddəaları ilə eyni qüvvəyə malikdir.

CM-nin 308-ci maddəsinin Qeyd hissəsi

Bu fəslin maddələrində "vəzifəli şəxs" dedikdə aşağıdakı şəxslər başa düşülür:

1. hakimiyət nümayəndələri, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və qanunları ilə müəyyən olunmuş qaydada dövlət orqanlarına seçilmiş və ya təyin edilmiş, yaxud xüsusi səlahiyyət əsasında dövlət və ya yerli özünüidarə orqanlarını təmsil edən şəxslər, zabit, gizir və ya miçman olan hərbi qulluqçular, dövlət qulluqçuları (dövlət qulluğunun xüsusi növündə çalışan şəxslər daxil olmaqla), bələdiyyə üzvləri və bələdiyyə qulluqçuları;
2. dövlət orqanlarında seçkili vəzifələrə namizədliyi qanunla müəyyən edilən qaydada qeydə alınmış şəxslər;
3. dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarının, digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının rəhbərləri və işçiləri;
4. dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarında, digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarında xüsusi səlahiyyət üzrə təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını yerinə yetirən şəxslər;
5. hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər;
6. xarici ölkələrin dövlət orqanlarının vəzifəli şəxsləri, xarici ölkələrin seçkili dövlət orqanlarının üzvləri, beynəlxalq təşkilatların vəzifəli şəxsləri və digər qulluqçuları, beynəlxalq parlament assambleyalarının üzvləri;
7. beynəlxalq məhkəmələrin hakimləri və digər vəzifəli şəxsləri, arbitrajların xarici və ya yerli arbitrləri, xarici və ya yerli andlı iclasçılar.

10. Hökumət vurğulayır ki, həmin dəyişikliklərdən sonra CM-nin 308-ci maddəsinə olan qeyd aydın şəkildə bütün dövlət qulluqçularını, o cümlədən "xüsusi növ dövlət qulluqçularını" (birinci bənddə), həmçinin dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarının işçilərini (üçüncü bənddə), eyni zamanda dövlət və

bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarında təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını yerinə yetirən şəxsləri (dördüncü bənddə) əhatə edir.

11. Korrupsiya cinayətərini törədə biləcək şəxslər olaraq "vəzifəli şəxs" anlayışının dəyişdirilməsi nəticəsində bütün dövlət qulluqçularını və dövlət işçilərini əhatə etməsi barədə təqdim edilmiş məlumatı GRECO nəzərə almışdır. Təvsiyənin özəyində duran əsas narahatçılıq məhdudlaşdırıcı element olan "təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyaları" ilə bağlı idi ki, yeni müddədə vəzifəli şəxs kimi qəbul edilməsi üçün mütləq şərt olmadığına görə, həmin məsələ öz həllini tapmışdır.
12. GRECO elə qənaətə gəlmişdir ki, təvsiyə qənaətbəxş şəkildə icra olunmuşdur.

Təvsiyə ii.

13. *GRECO təvsiyə etmişdir ki, Konvensiyanın 5-ci maddəsinə uyğun olaraq xarici vəzifəli şəxslərin rüşvətlə aktiv ələ alınması kriminallaşdırılsın; (ii) xarici vəzifəli şəxslərin passiv rüşvətlə ələ alınması, habelə xarici seçkili orqanların üzvlərinin aktiv və passiv rüşvətxorluğunun kriminallaşdırılması məsələsinə, habelə konvensiyanın bu maddələrinə qeyd-şərtin geri götürülməsi və ya yenilənməməsi məsələsinə baxılsın; (iii) Konvensiyanın 11-ci maddəsinə müvafiq olaraq beynəlxalq məhkəmələrin bütün hakimlərinin və vəzifəli şəxslərinin rüşvətlə ələ alınması birmənalı olaraq kriminallaşdırılsın; və (iv) Konvensiyanın 9 və 10-cu maddələrinə müvafiq olaraq beynəlxalq təşkilatların və beynəlxalq parlament assambleyalarının bütün vəzifəli şəxslərin rüşvətlə ələ alınmasının kriminallaşdırılmasını təmin etmək üçün bütün qanunvericilik tədbirlərinin görülməsi və habelə konvensiyanın bu maddələrinə qeyd-şərtin geri götürülməsi və ya yenilənməməsi məsələsinə baxılsın.*
14. Hökumət qeyd etmişdir ki, islahatdan sonra xarici və beynəlxalq vəzifəli şəxslərin rüşvətxorluğu cinayətləri əvvəlkindən daha geniş şəkildə kriminallaşdırılmışdır, çünki dəyişdirilmiş CM-nin 308-ci maddəsinə olan qeyd xarici dövlətlərin vəzifəli şəxslərini (altıncı bənd xarici ölkələrin dövlət orqanlarının vəzifəli şəxslərinə istinad edir), xarici dövlətlərin topluları (assambleyaları) üzvlərini (altıncı bənd xarici ölkələrin seçkili dövlət orqanlarının üzvlərinə istinad edir), beynəlxalq məhkəmələrin hakimləri və vəzifəli şəxsləri (yeddiinci beynəlxalq məhkəmələrin hakimləri və digər vəzifəli şəxslərinə istinad edir), həmçinin beynəlxalq təşkilatların bütün vəzifəli şəxslərini və beynəlxalq parlament assambleyaları üzvlərini (altıncı maddə beynəlxalq təşkilatların vəzifəli şəxsləri və digər qulluqçuları, beynəlxalq parlament assambleyalarının üzvlərinə istinad edir) əhatə edir, bax 9-cu bəndə. Hökumət izah edir ki, beynəlxalq təşkilatların bütün vəzifəli şəxsləri anlayışı (altıncı bənd) beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən müqavilə və ya digər əsaslarla işə qəbul edilmiş və hərəkətləri həmin təşkilata isnad edilən bütün şəxslərə şamil edilir.
15. Hökumət, həmçinin əlavə etmişdir ki, Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyanın təşəbbüsü ilə Nazirlər Kabineti bütün aidiyyəti nazirliklərin rəylərini topladıqdan sonra Parlamenta Azərbaycanın Korrupsiyaya görə cinayət məsuliyyəti haqqında Konvensiyaya etdiyi qeyd-şərtləri aradan götürən qanun

layihəsini təqdim etmişdir. Qanun Parlament tərəfindən 1 oktyabr 2012-ci il tarixdə qəbul olunaraq 17 oktyabr 2012-ci il tarixdə qüvvəyə minmişdir.

16. GRECO-nun müşahidəsinə görə rüşvətxorluğun kriminallaşdırılması genişləndirilərək xarici dövlətlərin vəzifəli şəxslərini və "seçkili qurumlarının üzvlərini", "beynəlxalq təşkilatların bütün vəzifəli şəxslərini, beynəlxalq məhkəmələrin hakimləri və vəzifəli şəxslərini, beynəlxalq parlament assambleyalarının üzvlərini" əhatə etməklə, Azərbaycanın qeyd-şərti ilə ehtiva olunan bütün təsnifatlara şamil edilmişdir. Bununla yanaşı GRECO qeyd edir ki, Konvensiyanın 5, 6, 9 və 10-cu maddələrinə edilmiş qeyd-şərtin geri götürülməsi müvafiq tövsiyəyə əsasən nəinki nəzərdən keçirilmiş, hətta həyata keçirilmişdir.
17. GRECO elə qənaətə gəlmişdir ki, tövsiyə qənaətbəxş şəkildə icra olunmuşdur.

Tövsiyə iii.

18. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, Konvensiyaya Əlavə Protokol mümkün qədər tez bir müddətdə imzalanıb ratifikasiya edilsin və həmin Protokolun 2,3,4,5 və 6-cı maddələrinə uyğun olaraq yerli və xarici andlı iclasçı və arbitrlərin aktiv və passiv rüşvətlə ələ alınması kriminallaşdırılsın.*
19. Hökumət yenə də CM-nin 308-ci maddəsinin qeyd hissəsinin yenilənmiş versiyasına istinad edir. Dəyişikliklər rüşvətxorluqla bağlı müddəalara şamil edilən "xarici və yerli arbitrajların arbitrləri, xarici və ya yerli andlı iclasçılar"ı (qeydin altıncı bəndində) əhatə edir, bax yuxarıdakı 9-cu bəndə. Hökumət bildirmişdir ki, dəyişikliyi etməkdə məqsəd Korrupsiyaya görə Cinayət məsuliyyəti haqqında Konvensiyaya əlavə Protokolun 1-ci maddəsinin 2-ci bəndi ilə nəzərdə tutulmuş bütün arbitrləri (istər yerli, istərsədə xarici) əhatə etmək idi.
20. Hökumət, həmçinin bildirmişdir ki, Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyaanın təşəbbüsü ilə Nazirlər Kabineti bütün aidiyyəti nazirliklərə rəsmi məktubla müraciət edərək Korrupsiyaya görə Cinayət məsuliyyəti haqqında Konvensiyaya Protokolun təsdiq edilməsinin zəruriliyinə dair mövqələrinin ifadə etmələrini xahiş etmişdir. Nazirlər Kabineti aidiyyəti dövlət qurumları və nazirliklərin müsbət rəylərini aldıqdan sonra, həmin protokola qoşulmaq üçün Baş prokurora müvafiq imzalamaq səlahiyyətinin verilməsinə dair Prezident Sərəncamı verilmişdir. 8 oktyabr 2012-ci il tarixdə Baş prokuror Protokolu imzalamışdır.
21. GRECO nəzərə alır ki, xarici və ya yerli andlı iclasçıları və "xarici və yerli arbitrajların arbitrlərinin rüşvətxorluğu əməlləri kriminallaşdırılmışdır. Lakin GRECO əmin deyil ki, həmin anlayış kifayət qədər geniş olmaqla Korrupsiyaya görə Cinayət məsuliyyəti haqqında Konvensiyaya əlavə Protokolun 1-ci maddəsinin 2-ci bəndi ilə ehtiva olunan mənada bütün arbitrləri (yerli və xarici), o cümlədən arbitraj məhkəmələrinin xaricində arbitraj müqaviləsi əsasında fərdi şəxslər arasında mübahisələrə baxan arbitrləri əhatə edir. Nəhayət GRECO məmnundur ki, Protokol imzalanmışdır və tövsiyəyə müvafiq olaraq Protokolun

təsdiqlənməsinə dair planlarını həyata keçirməyə davam etməyə Hökuməti dəvət edir.

22. GRECO elə qənaətə gəlmişdir ki, tövsiyə qismən icra olunmuşdur.

Tövsiyyə iv.

23. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, aktiv və ya passiv rüşvətlə ələ alma cinayətində "təklif etmə", "vəd vermə" və "təklif və ya vədin qəbul edilməsi" anlayışlarını daxil edilsin.*
24. Hökumət məruzə etmişdir ki, 2011-ci ildə edilmiş dəyişikliklərlə aktiv rüşvətxorluqla bağlı müddəaya (CM-nin 312-ci maddəsi) üstünlüyün "təklif edilməsi" və "vəd edilməsi" anlayışları, passiv rüşvətxorluqla bağlı müddəaya (CM-nin 311-ci maddəsi) isə "vədin və ya təklifin qəbul edilməsi" anlayışı daxil edilmişdir. Düzəliş edilmiş mətn aşağıdakı kimidir.

Maddə 311. Rüşvət alma (passiv rüşvətxorluq)

311.1. Rüşvət alma, yəni vəzifəli şəxsin xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar hər hansı hərəkətə (hərəkətsizliyə) görə, eləcə də xidmət üzrə ümumi himayədarlıq və ya laqeydlik müqabilində özü və yaxud üçüncü şəxslər üçün birbaşa və ya dolayı yolla, şəxsən və ya vasitəçidən istifadə etməklə maddi və sair nemət, imtiyazı və ya güzəştə istəməsi və ya alması, yaxud bu barədə təklif və ya vədi qəbul etməsi –

üç ilədək müddətə müəyyən vəzifə tutma və ya müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum edilməklə, əmlakı müsadirə olunmaqla dörd ildən səkkiz ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır
(...)

Maddə 312. Rüşvət vermə (aktiv rüşvətxorluq)

312.1. Rüşvət vermə, yəni xidməti vəzifəsinin (səlahiyyətlərinin) icrası ilə əlaqədar hər hansı hərəkətin edilməsi və ya belə hərəkətin edilməsindən imtina olunması müqabilində vəzifəli şəxsə onun özü və ya üçüncü şəxslər üçün birbaşa və ya dolayı yolla, şəxsən və ya vasitəçidən istifadə etməklə maddi və sair nemət, imtiyaz və ya güzəşt təklif olunması, vəd edilməsi və ya verilməsi –

min manatdan iki min manatadək miqdarda cərimə və ya əmlakı müsadirə olunmaqla iki ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.
(...)

25. GRECO təqdim edilmiş məlumatı nəzərə alaraq tövsiyə iv-ün qənaətbəxş şəkildə icra olunması qənaətinə gəlmişdir.

Tövsiyyə v.

26. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, i) özəl sektorda rüşvətlə ələ alma üçün Cinayət Məcəlləsinə xüsusi normaların daxil edilməsi məsələsinə baxılsın. (ii) Konvensiyanın 7 və 8-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş qaydada özəl sektorda rüşvətlə ələ alma ilə bağlı qanunvericiliyin özəl sektor qurumunu idarə edən və onun üçün işləyən bütün şəxsləri əhatə etməsi təmin edilsin.*
27. Tövsiyənin birinci hissəsinə gəldikdə, hökumət məruzə etmişdir ki, özəl sektorda rüşvətxorluqla bağlı ayrıca müddəanın CM-nə salınması məsələsi nəzərdən keçirilməmişdir. Özəl sektorda korrupsiya ilə əlaqədar cinayət işləri üzrə həyata keçirdiyi cinayət təqibinin nəticələrinə əsaslanaraq Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə İdarəsi tərəfindən tərtib olunan və Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyaya təqdim edilən hesabatda qeyd edilir ki, mövcud vəziyyətdə qanunvericilik kifayət qədər özəl sektordakı korrupsiyanı kriminallaşdırır. Hesabatda özəl və dövlət sektorlarında cinayət işlərinin sayı, ittiham və məhkum edilmiş şəxslərin sayı, istintaq və ittiham qurumları tərəfindən tətbiq olunan əmlak üzərinə qoyulmuş həbs və məhkəmə tərəfindən tətbiq edilmiş müsadirə, zərərçəkmiş şəxslərin işin yekunlarına münasibəti və digər hallar nəzərə alınmışdır.
28. Hesabatın ikinci hissəsinə gəldikdə, hökumət CM-nin 308-ci maddəsinin qeyd hissəsinə istinad edir. Həmin müddəaya edilmiş dəyişikliklərlə 'digər kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının rəhbərləri və işçiləri' (üçüncü bənddə)," kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarında xüsusi səlahiyyət üzrə təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını yerinə yetirən şəxslər" (dördüncü bənddə), "hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər" (beşinci bənddə) əlavə olunmuşdur. Qeyd olunan təsnifatlardakı şəxslərin özəl sektorda çalışdıqları halda rüşvətxor əməlləri CM-nin 311 və 312-ci bəndlərdəki ümumi rüşvətxorluq müddəaları ilə kriminallaşdırılmışdır.
29. GRECO təqdim edilmiş məlumatı nəzərə alır ki, tövsiyənin birinci hissəsinə müvafiq olaraq, özəl sektorda rüşvətxorluğa dair ayrıca müddəanın daxil edilməsi nəzərdən keçirilmişdir. Qiymətləndirmə hesabatında ifadə edilmiş ciddi narahatçılığa baxmayaraq, təəssüf ki, bu istiqamətdə hər hansı addımın atılmaması qərara alınmışdır. Odur ki, GRECO özəl sektorda rüşvətxorluğa dair ayrıca və aydın şəkildə seçilən müddəaların qəbul edilməsi məsələsinin gündəmdə saxlanılmasına dəvət edir. Tövsiyənin ikinci hissəsinə gəldikdə, GRECO mütləq şərt olaraq şəxslərin "təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyalarını yerinə yetirmədən kommersiya və qeyri-kommersiya təşkilatlarının işçilərini və kommersiya fəaliyyətilə məşğul olan şəxsləri əhatə etməklə özəl sektorda rüşvət cinayətləri subyektlərinin geniş şəkildə tərifi edilməsi haqqında məlumatla qənaətlənir.

30. GRECO təqdim edilmiş məlumatı nəzərə alaraq tövsiyə vi-in qənaətbəxş şəkildə icra olunması qənaətinə gəlmişdir.

Tövsiyə vi.

31. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, Konvensiyanın 12-ci maddəsinə qeyd-şərtin geri götürülməsi və ya yenilənməməsi məsələsinə baxılsın. Cinayət Məcəlləsinin 312-1-ci maddəsinin xüsusən hədəf olan şəxslər, korrupsion davranışın müxtəlif formaları, habelə dolayı və 3-cü şəxsin xeyrinə elementləri daxil olmaqla Konvensiyanın 12-ci maddəsi ilə uyğunlaşdırılması məsələsinə baxılsın.*
32. Hökumət məruzə etmişdir ki, 2011-ci ildə həyata keçirilmiş islahat nəticəsində nüfuz alverinə dair CM-nin 312-1 maddəsi 1) üstünlüyün təklif və ya vəd edilməsi, həmçinin təklif və ya vədin qəbul edilməsini, 2) cinayətin dolayı yolla və ya üçüncü tərəf vasitəsilə törədilməsini, 3) cinayəti üçüncü şəxsin xeyrinə ("özü və ya üçüncü şəxslər üçün) törədilməsi hallarını əhatə etmişdir. Bununla yanaşı CM-nin 308-ci maddəsinin qeyd hissəsindəki "vəzifəli şəxs" anlayışının genişləndirilməsi (bax 9-cu bəndə) nəticəsində, həmin müddəanın şamil olduğu nüfuz alverinə dair müddəa hazırda yerli, xarici və beynəlxalq vəzifəli şəxslərə tuşlanmış nüfuzu əhatə etməkdədir. Aşağıda CM-nin 312-1-ci maddənin yenilənmiş versiyası verilir.

M a d d ə 3 1 2 - 1. Vəzifəli şəxsin qərarına qanunsuz təsir göstərmə (nüfuz alveri)

312-1.1. Şəxs tərəfindən öz həqiqi və ya güman edilən təsir imkanlarından istifadə edərək vəzifəli şəxsin qərarına qanunsuz təsir etmək məqsədilə özü və yaxud üçüncü şəxslər üçün, birbaşa və ya dolayı yolla, şəxsən və ya vasitəçidən istifadə etməklə maddi və sair nemətin, imtiyazın və ya güzəştin istənilməsi və ya alınması, yaxud bu barədə təklif və ya vədin qəbul edilməsi- üç min manatdan beş min manatadək miqdarda cərimə və ya əmlakı müsadirə olunmaqla üç ildən yeddi ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

312-1.2. Şəxsə öz həqiqi və ya güman edilən təsir imkanlarından istifadə edərək vəzifəli şəxsin qərarına qanunsuz təsir etmək məqsədilə onun özü və ya üçüncü şəxslər üçün birbaşa və ya dolayı yolla, şəxsən və ya vasitəçidən istifadə etməklə maddi və sair nemətin, imtiyazın və ya güzəştin təklif olunması, vəd edilməsi və ya verilməsi –

min manatdan iki min manatadək miqdarda cərimə və ya əmlakı müsadirə olunmaqla iki ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

33. Azərbaycan tərəfindən Konvensiyanın 12-ci bəndinə etdiyi qeyd-şərtə gəldikdə, Hökumət vurğulayır ki, 1 oktyabr 2012-ci ildə Parlament tərəfindən ölkənin etdiyi bütün qeyd-şərtlərin geri götürülməsinə dair qanun qəbul edilmiş, 17 oktyabr 2012-ci il tarixdə həmin qanun qüvvəyə minmişdir.

34. GRECO təqdim edilmiş məlumatı nəzərə alır ki, tövsiyənin tələblərinin kənarında, Azərbaycan tərəfindən Konvensiyanın 12-ci bəndinə etdiyi qeyd-şərt artıq geri götürülmüş və milli qanunvericiliyin beynəlxalq qanunvericiliyə uyğunlaşdırılması üçün qanunvericiliyə lazımi dəyişikliklər edilmişdir.
35. GRECO tövsiyə vi-nin qənaətbəxş şəkildə icra olunması qənaətinə gəlmişdir.

Tövsiyə vii.

36. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, səlahiyyətli orqanlara məlumat vermiş aktiv rüşvət verən şəxslərin cəzadan avtomatik və tam olaraq azad edilməsi məsələsini təhlil edib nəticəsindən asılı olaraq islahatı məsələsi həll edilsin.*
37. Hökumət qeyd edir ki, CM-nin qeyd hissəsindəki xüsusi müdafiə növünün tətbiqi dəfələrlə, xüsusən də Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsində təhlil edilmiş, sonuncu dəfə təhlil BMT-nin Korrupsiya əleyhinə Konvensiyasının dəyərləndirilməsi çərçivəsində 2012-ci ilin may-iyul aylarında aparılmışdır. Təhlil göstərmişdir ki, 2011-ci ildə 16 şəxs barədə istintaq olunan 11 cinayət işində, yalnız 7 şəxs barəsində aktiv rüşvətخورluğa görə cinayət təqibinə vəzifəli şəxs tərəfindən məcbur edilməsi səbəbilə xitam edilmişdir. Hökumət vurğulayır ki, cinayət təqibindən müdafiəyə dair bu müddəanın tətbiqindən şikayət oluna bilər. 2011-ci ildə rüşvət almış şəxslər bir neçə mərhələdə həmin qərarlardan şikayət etmiş (məhkəmədən öncə və məhkəmə prosesi zamanı), lakin müstətiqlər, nəzarət edən prokurorlar və nəhayət hakimlər rüşvət alan şəxslər tərəfindən həqiqətən də təzyiqin göstərilməsini təsdiq etmişlər. Buna görə də CM-nin 312-ci maddəsinin qeyd hissəsindəki müdafiə ilə bağlı müddəanın tətbiqi əsaslı hesab edilmişdir.
38. Hökumət, həmçinin əlavə etmişdir ki, CM-nin 312-ci maddəsinin qeyd hissəsindəki müdafiənin tətbiqinin əsas səbəbi rüşvətخورluq cinayətinin gizli xarakter daşması olmuşdur. Onlar onu da qeyd etmişlər ki, hazırda Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin korrupsiya cinayətlərini aşkar etmək imkanları genişlənmiş, çünki "Əməliyyat-Axtarış haqqında" Qanuna 18 mart 2011-ci ildə edilmiş dəyişikliklərlə idarəyə əməliyyat-axtarış səlahiyyətləri verilmişdir. Hazırda İdarə rüşvətخورluq əməlinin tərəflərinin könüllü verdiyi məlumatdan bir o qədər asılı deyil, həmin tövsiyəni nəzərdən keçirməkdə daha sərbəstdir.
39. GRECO təqdim edilmiş məlumatı nəzərə alır ki, CM-nin 312-ci maddəsinin qeyd hissəsindəki müdafiə müddəasının tətbiqi tövsiyənin tələb etdiyi kimi bu yaxınlarda Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsində nəzərdən keçirilmişdir. GRECO anlayır ki, prokurorun həmin müddəanın tətbiqi ilə bağlı qərarından şikayət oluna bilər və belə olan halda lazımi şərtlərə riayət olunub-olunmaması məsələsinə məhkəmə tərəfindən baxılır. Lakin GRECO Dəyərləndirmə Hesabatında həmin tədbirin avtomatik və bəzi hallarda tətbiqi ilə bağlı narahatçılığı yada salır. Müdafiə tərəfinin tələbləri yerinə yetirildikdə, rüşvət verən şəxs hər bir halda cinayət təqibindən tamamilə azad olunur, işin konkret hallarından asılı olmayaraq. GRECO təkid edir ki, Hökumət bu istiqamətdə düşüncələrini davam etdirməyi və tövsiyə olunduğu kimi müddəanın avtomatik və bütün hallarda tətbiqini nəzərdən keçirsin.

40. GRECO tövsiyə vii-ii qismən icra olunması qənaətinə gəlmişdir.

Tövsiyələr viii and ix.

41. *GRECO tövsiyə etmişdir ki, xaricdə törədilmiş rüşvətlə ələ alma və nüfuz alveri cinayətləri üçün ikili kriminallaşdırma məsələsini qanunvericilikdə ləğv edilsin.*
42. GRECO tövsiyə etmişdir ki, eyni zamanda Azərbaycan Respublikası vətəndaşı olan beynəlxalq təşkilatların vəzifəli şəxsləri, beynəlxalq parlament assambleyalarının üzvləri, beynəlxalq məhkəmələrin vəzifəli şəxsləri və hakimlərinin iştirakı ilə vətəndaşlığı olmayan şəxslər tərəfindən xaricdə törədilmiş korrupsiya cinayətlərinə görə cinayət məsuliyyətini müəyyən edən müvafiq qanunvericilik yurisdiksiyası təmin edilsin.
43. Hökumət məruzə edir ki, 2011-ci ilin dəyişiklikləri nəticəsində CM-nin 12-ci maddəsinə 1-1 və 2-1 bəndləri əlavə olunmuşdur. 1-1-ci bənd ikili cinayətkarlığı tələb etmədən xaricdə törədilən korrupsiya cinayəti və "qulluq mənafeyi əleyhinə olan digər cinayətə" görə milli yurisdiksiyanı bəyan edir. Hökumət iddia edir ki, həmin müddəa CM-nin 33-cü bəndi ilə kriminallaşdırılan nüfuz alveri cinayətinə də şamil edilir. 2-1-ci bənd xarici vətəndaşlar tərəfindən beynəlxalq təşkilatların vəzifəli şəxsləri, beynəlxalq parlament assambleyalarının üzvləri, beynəlxalq məhkəmələrin vəzifəli şəxsləri və hakimləri olan ölkə vətəndaşlarının iştirakı ilə törədilən həmin cinayətlər üzərində yurisdiksiyanı bəyan edir. Yenilənmiş şəkildə həmin müddəa aşağıdakı kimidir.

Madde 12. Cinayət qanununun Azərbaycan Respublikası ərazisindən kənarında törədilən cinayətlərə görə qüvvəsi

...

12.1-1. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları və Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayan vətəndaşlığı olmayan şəxslər Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənarında törədikləri korrupsiya cinayəti və qulluq mənafeyi əleyhinə olan digər cinayətə görə xarici dövlətdə məhkum olunmamışlarsa, bu Məcəllə əsasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edirlər.

...

12.2-1. Əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənarında beynəlxalq təşkilatların vəzifəli şəxsləri, beynəlxalq parlament assambleyalarının üzvləri, beynəlxalq məhkəmələrin vəzifəli şəxsləri və hakimləri olan Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının iştirakı ilə korrupsiya cinayəti və qulluq mənafeyi əleyhinə olan digər cinayət törədikləri halda və həmin cinayətə görə xarici dövlətdə məhkum olunmadıqda, bu Məcəllə əsasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edirlər.

44. GRECO tövsiyə viii və ix-un qənaətbəxş şəkildə icra olunması qənaətinə gəlmişdir.

Mövzu II: Partiyaların maliyyələşməsində şəffaflıq

45. GRECO xatırladır ki, Dəyərləndirmə Hesabatında 2-ci mövzu üzrə 8 tövsiyə vermişdir. Həmin tövsiyələrin yerinə yetirilməsi aşağıda şərh edilir.
46. Azərbaycan hökuməti məruzə edir ki, GRECO tövsiyələrini yerinə yetirmək məqsədilə "Siyasi Partiyalar haqqında" Qanunun (SPQ) maliyyə bəndləri "Siyasi partiyalar haqqında qanuna dəyişikliyin edilməsi haqqında" 20 aprel 2012-ci tarixli qanunla dəyişdirilmiş, həmin qanun 13 may 2012-ci il tarixdə qüvvəyə minmişdir. Parlamentə göndərilməmişdən əvvəl, qanun layihəsinin mətni Venesiya Komissiyasına təqdim edilmişdir ki, sonuncu qanunla bağlı öz şərhini vermişdir.

Tövsiyə i.

47. *GRECO Seçki fondlarına dair maliyyə hesabatlarının kampaniyalara sərf olunan resurs və xərclərin daha dəqiq əks etdirməsi məqsədilə GRECO seçki kampaniyası ilə bağlı maliyyə və mühasibatlıq hesabatlarının əhatə etdiyi müddətlərinin (seçkiyə 30-50 gün qalmış) artırılmasını tövsiyə etmişdir.*
48. Hökumət qeyd edir ki, Mərkəzi Seçki Komissiyasının mövqeyindən, mövcud vəziyyətdə qanunvericilik bazası tövsiyəyə uyğun şəkildə standartlara cavab verir. Onlar xatırladır ki, Seçki Məcəlləsinin aidiyyəti müddəalarına uyğun olaraq, qeydiyyatdan keçmələri üçün namizədlər və seçki komissiyaları imzaların toplanması üçün sərf olunan vəsaitlərin xərclənməsinə dair məlumat daxil olmaqla seçki gününə 50-30 gün qalmış aidiyyəti dairə seçki komissiyalarına ilkin maliyyə hesabatlarını təqdim etməlidirlər. Hökumət eyni zamanda xatırladır ki, ən az 55 gün seçkiyə qalmış, Mərkəzi Seçki Komissiyası Mərkəzi Bank ilə birgə xüsusi bank hesablarının açılması və istifadəsinə dair sənədləşdirmə qaydalarını, hesabat vermə və seçki fondlarının toplanması və xərclənməsi qaydalarını müəyyən etməlidir. Nəhayət seçki fondunu formalaşdıran xüsusi seçki hesabı MSK tərəfindən müəyyən edilmiş xüsusi bankda açılmalıdır, namizədin qeydiyyatı üçün tələb olunan imzaların toplanmasının başlamasından ən azı 24 saat öncə.
49. GRECO seçki kampaniyaları ilə bağlı maliyyə və mühasibat hesabatlığı müddətlərinə dair mövcud qanunvericilik bazasına dair təqdim edilən məlumatı nəzərə alır. Lakin GRECO xatırlatmaq istəyir ki, namizədlər və siyasi partiyalar tərəfindən seçkiyə 50-30 gün qalmış ilkin maliyyə hesabatının təqdim edilməsi müddətini Dəyərləndirmə Hesabatında olduqca qısa hesab etmişdir, çünki bu tələbi müəyyən edən müddəa şəffaflıq tələblərindən yan keçilə bilinməsi üçün böyük təhlükə mənbəyidir, odur ki yenidən nəzərdən keçirilməlidir. Həmin narahatçılığın aradan qaldırılması üçün atılmış aydın bir addım müəyyən edilməmişdir.
50. GRECO həmin tövsiyənin icra olunmadığı qənaətinə gəlmişdir.

Tövsiyə ii.

51. GRECO "Siyasi partiyalar haqqında" qanunda icazə verilmiş ianə, üzvlük haqqı və digər maliyyələşdirmə mənbələrinin dəqiq müəyyən edilməsi və tənzimlənməsini, həmçinin həmin qanunun maliyyə ilə bağlı müddələrinin şəffaflıq standartlarının Seçki Məcəlləsinə uyğunlaşdırılmasını tövsiyə etmişdir.
52. Hökumət məruzə edir ki, yuxarıda adı çəkilən islahat siyasi partiyaların fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsi və ianələr məsələsini tənzimləyən SPQ-nun 17 və 19-cu maddələrinə dəyişiklik etmişdir. Yenilənmiş şəkildə həmin müddəalar aşağıdakı kimidir.

Maddə 17. Siyasi partiyaların fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsi

17.1. Siyasi partiyaların fəaliyyəti bu Qanuna uyğun olaraq dövlət büdcəsindən ayırmalar və əldə etdikləri digər vəsaitlər hesabına maliyyələşdirilir.

17.2. Siyasi partiyaların aşağıdakılar tərəfindən maliyyələşdirilməsi, o cümlədən aşağıdakılardan ianələr qəbul etməsi qadağandır:

17.2.1. bu Qanunun 17-1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, dövlət orqanları və digər dövlət qurumları;

17.2.2. bələdiyyə orqanları və onların tabeliyində olan qurumlar;

17.2.3. xarici dövlətlər və xarici hüquqi şəxslər;

17.2.4. əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər;

17.2.5. yetkinlik yaşına çatmamış şəxslər;

17.2.6. soyadını, adını, atasının adını, şəxsiyyət vəsiqəsinin və ya onu əvəz edən sənədinin seriyasını və nömrəsini göstərməyən fiziki şəxslər;

17.2.7. hərbi hissələr;

17.2.8. ictimai birliklər və fondlar, dini qurumlar;

17.2.9. hüquqi şəxslər."

M a d d ə 19. İanələr

19.1. Siyasi partiyaların ianələr qəbul etmək hüququ vardır.

19.2. Siyasi partiyalar qəbul etdiyi və ya vəd edilən ianə müqabilində, ianə verən şəxsə və ya hər hansı digər şəxsə birbaşa yaxud dolaylı yolla maddi və sair nemət, hər hansı imtiyaz və ya güzəşt verə, belə təkliflə çıxış edə və ya belə vəd verə bilməz.

19.3. Siyasi partiyaya ianə verən şəxs verdiyi və verəcəyi ianə müqabilində özü və ya üçüncü şəxslər üçün birbaşa yaxud dolaylı yolla maddi və sair nemət, hər hansı imtiyaz və ya güzəşt tələb edə və ya qəbul edə bilməz, belə təklifə və ya vədə razılıq verə bilməz.

19.4. İanə edilən pul vəsaitləri siyasi partiyanın bank hesabına köçürmə yolu ilə qəbul edilir.

19.5. Naturada təqdim edilmiş ianələrin dəyəri bazar qiyməti ilə müəyyən edilir.

19.6. Siyasi partiyaların qəbul etdiyi ianələrin məbləği və ianəni vermiş şəxslər barədə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş məlumatlar maliyyə hesabatına daxil edilir.

53. GRECO SPQ-nun siyasi partiyaların maliyyələşdirilməsinə aid müddəalarına edilmiş dəyişikliklərə dair məlumatı nəzərə almışdır. Xüsusilə, siyasi partiyalara edilən ianələrin siyasi partiyalara verilməsi 19-cu maddədə daha dəqiq tənzimlənmiş, pul ianələrinin siyasi partiyaların bank hesablarına keçirilməli olduğunu aydın etmiş, həmçinin ianələrin qanunla tənzimlənməsini və bazar qiymətinə görə barəsində hesabat verilməsi tələbini ortaya qoymuşdur. Bunu deyərək, GRECO-nun tövsiyəsi, həmçinin üzvlük haqlarının və digər icazə verilmiş maliyyələşdirmə mənbələrinin, məsələn SPQ-nun 18-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş "əmlakdan götürülən gəlir", "tədbirlərdən, mətbu nəşrlərin və məqalələrin yayılmasından, gəlirlərlə bağlı olan buna bənzər başqa fəaliyyətdən götürülən gəlir" və "qalan gəlir"lərin müəyyən edilməsi və tənzimlənməsinə yönəlmişdir. Bununla yanaşı tövsiyə SPQ-nun maliyyələşdirilmə ilə bağlı müddəalarının Seçki Məcəlləsinin şəffaflığa dair standartlarına uyğunlaşdırılması tələbini də özündə əks etdirir. Siyasi partiyalara edilən ianələrin bank sistemi ilə edilməsi tələbinin kənarında sözügedən məsələlər ilə bağlı hər hansı tədbirin görülməsi müəyyən edilməmişdir.
54. GRECO həmin tövsiyənin qismən icra olunduğu qənaətinə gəlmişdir.

Tövsiyə iii.

55. *GRECO tövsiyə edir ki, (i) siyasi partiyalar hesabat blanklarını/sənədlərini və hesablarını vahid formatda və təsdiqedic sənədlər ilə birlikdə lazımı qaydada aparsınlar; (ii) (hökumət) siyasi partiyaların həmin şəffaflıq qaydalarına riayət etməsinə dəstəyin verilməsi yollarını araşdırıb müəyyən etsin.*
56. Tövsiyənin birinci hissəsinə gəldikdə, hökumət məruzə edir ki, maliyyə bəyannamələrinə dair SPQ-nun 21-ci maddəsinə dəyişikliklər edilmişdir. Hazırkı mətni aşağıdakı kimidir.

Maddə 21. Maliyyə hesabatı

21.1. Siyasi partiyalar "Mühasibat uçotu haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq mühasibat uçotunu aparır və maliyyə hesabatlarını tərtib edirlər.

21.2. Siyasi partiyalar tərəfindən illik maliyyə hesabatları hər il aprel ayının 1-dən gec olmayaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanına təqdim edilir.

21.3. Üzvlük haqqı ödəyən siyasi partiya üzvlərinin sayı maliyyə hesabatında qeyd edilir.

21.4. Siyasi partiyaların maliyyə hesabatlarının forması, məzmunu və təqdim edilməsi qaydası müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

21.5. Siyasi partiyalar illik maliyyə hesabatlarını auditor rəyi ilə birlikdə kütləvi informasiya vasitələrində dərc etdirirlər.

Hökumət, həmçinin əlavə edir ki, ""Siyasi partiyalar haqqında" qanununa dəyişikliklərin edilməsi haqqında" qanunun icrası ilə bağlı 8 may 2012-ci il tarixli Prezident Sərəncamına əsasən Nazirlər Kabineti üç ay müddətində siyasi partiyalar tərəfindən təqdim ediləcək maliyyə bəyannamələrinin formasını, məzmununu və prosedurunu müəyyən etməlidir. Hökumət həmin tapşırığın yerinə yetirilməsi ilə bağlı Nazirlər Kabineti tərəfindən sənədin qəbul edilməsini gözləyir.

57. Tövsiyənin ikinci hissəsinə gəldikdə, hökumət sonuncu parlament seçkilərində etibarlı səsərin 3%-ni toplayan və ya Parlamentdə yer qazanan siyasi partiyalara dövlət maliyyələşdirilməsini təqdim edilməsini nəzərdə tutan 2012-ci ildə edilmiş dəyişikliklər nəticəsində qanuna salınmış yeni 17-1-ci maddəyə istinad edirlər. Hökumətin mövqeyinə əsasən, bu maddə 2013-cü ilin büdcəsinə daxil edildikdən sonra icra olunacaq, hansı ki həmin büdcənin qəbul edilməsi 2012-ci ilin oktyabr/noyabr aylarında gözlənilir.

Maddə 17-1. Siyasi partiyalara dövlət büdcəsindən vəsaitin ayrılması

17-1.1. Siyasi partiyaların fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsi üçün hər il dövlət büdcəsindən vəsait ayrılır. Həmin vəsait dövlət büdcəsində ayrıca sətirlə göstərilir.

17-1.2. Dövlət büdcəsindən ayrılmış vəsaitin 10 faizi irəli sürdüyü namizədlər Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə keçirilmiş son seçkilərdə etibarlı səsərin azı 3 faizini qazanmış, lakin Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində təmsil olunmayan siyasi partiyalar arasında qazanılmış səsərin sayına proporsional olaraq bölünür. Vəsaitin 40 faizi Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində təmsil olunan siyasi partiyalar arasında bərabər, 50 faizi isə seçilmiş deputatlarının sayına proporsional olaraq bölünür.

17-1.3. Siyasi partiyalar Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə keçirilmiş son seçkilərdə siyasi partiyalar bloku tərkibində iştirak etdikdə, dövlət büdcəsindən ayrılan vəsait bu Qanunun 17-1.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada hər bir siyasi partiyaaya ayrıca verilir.

17-1.4. Bu Qanunun 17-1.1-ci maddəsinə uyğun olaraq dövlət büdcəsindən ayrılan vəsait müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən bu Qanunun 17-1.2-ci və 17-1.3-cü maddələrinin tələbləri nəzərə alınmaqla, rüblər üzrə bərabər hissələrlə siyasi partiyanın bank hesabına köçürülür.

17-1.5. Siyasi partiyalar dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitdən imtina etdikdə həmin vəsait dövlət büdcəsinə qaytarılır.

17-1.6. "Mühasibat uçotu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq illik maliyyə hesabatını təqdim etməyən siyasi

partiyalar qanunla müəyyən edilmiş məsuliyyətə cəlb edirlər.”

58. GRECO təqdim edilmiş məlumatı nəzərə alır ki, maliyyə hesabatlarına dair SPQ-nun 21-ci maddəsinə dəyişikliklər edilmişdir. Həmin dəyişikliklərə əsasən siyasi partiyaların üzərinə mühasibatlıq qanunvericiliyinə uyğun olaraq maliyyə hesabatlarının tərtib edilməsi və həmin hesabatları hər il ən gec 1 aprel tarixinədək təqdim edilməsi öhdəliyi qoyulmuşdur (təvsiyənin birinci hissəsi). Maliyyə hesabatlarının forması, məzmunu və proseduru hələlik Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyən edilmədiyindən, təvsiyənin bu hissəsi tam olaraq icra olunmuş hesab edilə bilməz. Təvsiyənin ikinci hissəsinə gəldikdə, görülmüş tədbirlər - yalnız parlament seçkilərində etibarlı səsərin ən azı 3%-ni toplayan və ya Parlamentdə yer qazanan siyasi partiyalara dövlət maliyyələşdirilməsinin təqdim edilməsi - GRECO-nun ciddi narahatçılığına səbəb olmuşdur (SPQ-nun 17-1-ci maddəsi). Sonuncu dəfə 2010-cu ildə keçirilmiş Parlament seçkilərində yalnız bir partiyanın 3%-dən çox səs toplamasını, müxalifət partiyalarının bütövlükdə 125 yerdən yalnız 5-nin qazanmasını nəzərə alaraq, yeni maliyyələşdirilmə rejimindən yalnız iqtidar partiyası bəhrələnəcək. Əksinə, təvsiyənin aşkar məqsədi inzibati baxımdan zəif, kifayət qədər iş qüvvəsi və maliyyəyə malik olmayan partiyaların lazımi resurslarla təmin olunması məqsədini daşıyır ki, onlar daha sərt şəffaflıq standartlarına riayət etmək üçün tələb olunan maliyyəni əldə edə bilsinlər. Buna görə də, təvsiyənin bu hissəsinin lazımi şəkildə icra olunması nəticəsinə gəlmək mümkün olmamışdır. Odur ki, GRECO hökuməti SPQ-nun 17-ci maddəsindəki şərtlərə cavab verməyən siyasi partiyalarına (məsələn yeni partiyaların) tətbiq edilən şəffaflıq qaydalarına riayət etməsinin təmin etməsi üçün lazımi tədbirlər görməyə çağırır.
59. GRECO həmin təvsiyənin qismən icra olunduğu qənaətinə gəlmişdir.

Təvsiyyə iv.

60. *GRECO təvsiyə edir ki, (i) partiyalar öz hesabatlarını ictimaiyyətə vaxtında və asan əldə olunan şəkildə bəyan etsinlər; (ii) (hökumət) siyasi partiyaların həmin şəffaflıq qaydalarına riayət etməsinə dəstəyin verilməsi yollarını araşdırıb müəyyən etsin.*
61. Təvsiyənin birinci hissəsinə gəldikdə, hökumət SPQ-nun yenilənmiş 21.5-ci maddəsinə istinad edir (bax təvsiyə iii), hansı ki siyasi partiyalardan auditor rəylə müşahidə olunan illik maliyyə hesabatlarını KİV-də dərc edilməsini tələb edir. Onlar, həmçinin dəqiqləşdirirlər ki, dərc olunan xülasə deyil, bütöv şəkildə maliyyə hesabatı olmalıdır.
62. Təvsiyənin ikinci hissəsinə gəldikdə, hökumət yenə də siyasi partiyaların maliyyələşdirilməsinə dair SPQ-nun yeni 17-1-ci maddəsinə istinad edir.
63. GRECO nəzərə alır ki, 2012-ci ilin islahatından sonra siyasi partiyalar KİV-də maliyyə hesabatlarını dərc etməlidirlər. Bunu deyərək, GRECO təəssüf edir ki, təvsiyyəyə uyğun olaraq hesabatların vaxtında dərc edilməsi üçün heç bir tədbir görülməmişdir. Bununla yanaşı, GRECO xatırlatmaq istəyir ki, Dəyərləndirmə Hesabatına əsasən müstəqil qurum tərəfindən, mümkün olarsa İnternetdə, eyni vaxtda dərc olunması şəffaflığa nail olmasına töhfə olardı, ona görə də

hökuməti bu istiqamətdə islahatları davam etməyə dəvət edir. Nəhayət, GRECO bütün partiyalara şəffaflıq qaydalarına riayət edilməsində lazımı dəstəyin göstərilməsi ehtiyacına dair tövsiyə iii üzrə etdiyi şərtlərə istinad edir.

64. GRECO həmin tövsiyənin qismən icra olunduğu qənaətinə gəlmişdir.

Tövsiyə v.

65. *GRECO tövsiyə edir ki, (i) (i) lazım olan qaydada siyasi partiyaların kitablarının və hesablalarının müstəqil auditi təmin edilsin; (ii) (hökumət) siyasi partiyaların həmin şəffaflıq qaydalarına riayət etməsinə dəstəyin verilməsi yollarını araşdırıb müəyyən etsin.*

66. Tövsiyənin birinci hissəsinə gəldikdə, hökumət vurğulayır ki, yenilənmiş SPQ-nin 21.1-ci maddəsinə əsasən, siyasi partiyalar mühasibatlıq fəaliyyətini təmin etməli və mühasibatlığa dair qanunvericiliyə əsasən maliyyə hesabatlarını tərtib etməlidirlər. Eyni zamanda düzəliş edilmiş 21.1-ci maddədə aydın şəkildə qeyd edilir ki, hesabat auditor rəyi ilə müşahidə olmalıdır. Hökumət qeyd edir ki, sonuncu tələb "Audit xidməti haqqında" qanunda öz əksini tapır. Həmin qanuna əsasən audit müstəqil kənar auditorlar tərəfindən keçirilməlidir.

67. Tövsiyənin ikinci hissəsinə gəldikdə, hökumət yenə də siyasi partiyaların maliyyələşdirilməsinə dair SPQ-nun yeni 17-1-ci maddəsinə istinad edir.

68. GRECO 2012-ci ildə aparılmış islahat nəticəsində siyasi partiyaların hesablalarının auditinin məcburi edildiyinə dair məlumatı nəzərə alır. Bütün partiyalara şəffaflıq qaydalarına riayət edilməsinə lazımı dəstəyin göstərilməsinə gəldikdə, GRECO tövsiyə iii üzrə etdiyi şərtlərə istinad edir.

69. GRECO həmin tövsiyənin qismən icra olunduğu qənaətinə gəlmişdir.

Tövsiyə vi.

70. *GRECO tövsiyə edir ki, (i) siyasi partiyaların və seçki namizədlərinin seçki fondları barədə maliyyə hesabatların daha əsaslı və proaktiv (müraciət daxil olmadan) monitorinqi, o cümlədən təqdim edilmiş məlumatın mahiyyəti üzrə yoxlanılması və maliyyə pozuntularının istintaq edilməsi təmin edilsin, (ii) seçki komissiyalarının seçki kampaniyaların maliyyələşdirilməsinə nəzarəti hissəsində müstəqilliyi gücləndirilsin.*

71. Hökumət seçki komissiyalarının vəzifə və səlahiyyətlərini xatırladır. Belə ki, MSK müxtəlif qaydalar vasitəsilə seçkilərə hazırlığı, dövlət maliyyəsinin seçki komissiyaları arasında bölüşdürülməsini və istifadəsini, vəsaitlərin seçki fondlarına köçürülməsi, xərclənməsi və qeydə alınmasını, xüsusi seçki hesablalarının açılmasını, həmçinin namizədlərin gəlir mənbəyi və həcmi və əmlakını tənzimləyir. Seçki kampaniyalarının maliyyələşdirilməsinə nəzarət edilməsi məqsədilə, MSK və dairə seçki komissiyalarında nəzarət və audit xidmətləri təsis olunmuşdur. Onların fəaliyyəti xüsusi əsasnamələr ilə tənzimlənir. Həmin əsasnamələrə görə sözügedən xidmətlər siyasi partiyaların,

namizədlərin və aşağı seçki komissiyaların maliyyə hesabatlarının auditini həyata keçirir, onlardan və icra qurumlarından, bələdiyyələrdən, təşkilatlardan və şəxslərdən lazımi məlumatı alır; seçkilərin maliyyələşdirilməsində baş vermiş pozuntuları sənədləşdirir; seçkilərin maliyyələşdirilməsində baş vermiş pozuntuları aidiyyəti seçki komissiyasının diqqətinə çatdırır; yoxlamaların keçirilməsinə və ekspert rəylərinin hazırlanmasına mütəxəssisləri cəlb edir. Nəhayət hökumət məruzə edir ki, 2007-ci ildən sonra MSK nəzarət və audit xidmətləri üçün müxtəlif vəzifə və səlahiyyətlərlə, o cümlədən seçki fondları ilə bağlı mütəmadi olaraq təlimlər keçirmişdir. 2010-cu ildən sonra həmin təlimlər gücləndirilmiş, məsələn 2010-cu ilin avqust və sentyabr aylarında toplam olaraq 345 mütəxəssisin iştirak etdiyi təlim təşkil olunmuşdur. Nəzarət və audit xidmətlərinin əməkdaşları üçün maliyyələşdirmə və şəffaflıq qaydalarının pozulması sahəsində pozuntuların aşkar edilməsində onların peşəkarlığının artırılmasına yönəlmiş əlavə təlim proqramları hazırlanmaqdadır.

72. GRECO təqdim edilən məlumatı nəzərə alır. Görünür Dəyərləndirmə Hesabatının qəbul edilməsindən öncə başlanmış və hələ ki xüsusi olaraq siyasi partiyaların və seçki namizədlərinin maliyyə hesabatlarına monitorinqin aparılması mövzusunda istiqamətlənməmiş nəzarət və audit xidmətləri üçün mütəmadi təlimlərdən başqa tövsiyənin birinci hissəsinin kökündə dayana narahatçılıqların aradan qaldırılması üçün hər hansı bir tədbir görülməmişdir. Bundan başqa, seçki komissiyalarının müstəqilliyinə dair tövsiyənin ikinci hissəsinin yerinə yetirilməsi üçün heç bir tədbir görülməmişdir. GRECO vurğulamaq istəyir ki, bu tövsiyə olduqca əhəmiyyətlidir, odur ki, hökuməti seçki kampaniyalarının maliyyələşdirilməsinə daha əsaslı və müstəqil monitorinqin keçirilməsinə dair səylərinin gücləndirilməsinə çağırır.

73. *GRECO həmin tövsiyənin icra olunmadığı qənaətinə gəlmişdir.*

Tövsiyyə vii.

74. *GRECO seçki kampaniyaların maliyyələşdirilməsinə monitorinq ilə lazımınca əlaqələndirilmiş qaydada siyasi partiyaların ümumi maliyyələşdirilməsinə müstəqil və əsaslı monitorinqin təsis edilməsini tövsiyə etmişdir.*

75. Hökumət SPQ-nun yeni 21.2-ci bəndinə istinad edir. Həmin müddəaya əsasən siyasi partiyalar illik maliyyə hesabatlarını "səlahiyyətli icra qurumu"na təqdim etməlidirlər; bununla bağlı eyni qurum tərəfindən partiyalara dövlət vəsaitlərinin təqdim edilməsinə dair SPQ-nun yeni 17-1.4-cü maddəsinə də istinad edilir. Onlar izah edir ki, ""Siyasi partiyalar haqqında" qanununa dəyişikliklərin edilməsi haqqında" qanunun icrası ilə bağlı 8 may 2012-ci il tarixli Prezident Sərəncamına əsasən yuxarıda sözügedən "səlahiyyətli icra qurumu" Maliyyə Nazirliyidir.

76. GRECO təqdim edilmiş məlumatı nəzərə alır ki, 2012-ci ilin islahatından sonra siyasi partiyalar maliyyə bəyannamələrini Maliyyə Nazirliyinə təqdim etməlidirlər. Dəyərləndirmə Hesabatının qəbul edilməsi ərəfəsindəki vəziyyətlə, yəni siyasi partiyaların heç bir nəzarət qurumuna hesabat təqdim etmədiyi halla, bu önə atılmış addım kimi görünlər, lakin yalnız kağız üzərində. GRECO təəssüf edir ki, müvafiq tövsiyəyə uyğun olaraq və onun kökündə dayanan

narahatçılığın aradan qaldırılması üçün SPQ-na əsaslı şəkildə siyasi partiyaların maliyyələşdirilməsinə nəzarətin keçirilməsinə dair səlahiyyət daxil edilməmişdir. GRECO Dəyərləndirmə Hesabatındakı bu nəzarətin şərtlərini xatırlatmaq istəyir: kifayət qədər maliyyə və proaktiv mahiyyəti üzrə nəzarəti həyata keçirə biləcək ixtisaslaşmış kadrlarla təmin edilmə, seçki kampaniyalarının maliyyələşdirilməsinə nəzarətlə lazımi əlaqələndirmə, araşdırma səlahiyyətləri və cəza təyinetmə səlahiyyətləri. Bununla yanaşı, GRECO hökumətin bir hissəsi olan Maliyyə Nazirliyinin tövsiyəyə və "siyasi partiyalarına və seçki kampaniyalarına müstəqil nəzarətin həyata keçirilməsi"nə dair Siyasi partiyaların və seçki kampaniyalarının maliyyələşdirilməsində Korruptsiyaya qarşı Ümumi Qaydalar üzrə Təvsiyyənin (2003)4 14-cü maddəsinin lazımi müstəqilliyə dair tələblərinə cavab verməsini anlaya bilmir.¹

77. GRECO həmin tövsiyənin icra olunmadığı qənaətinə gəlmişdir.

Tövsiyyə viii.

78. *GRECO seçki kampaniyalarının və ümumilikdə siyasi partiyaların maliyyələşdirilməsinin şəffaflığına dair qaydaların pozulması ilə bağlı hüquqpozmalardan dəqiq müəyyən edilməsi və həmin hüquqpozmalara görə təsirli, mütənasib və qarşısını alan cəzaların müəyyən edilməsini, xüsusilə mövcud cəza növlərinin artırılması yolu ilə, tövsiyə etmişdir.*

79. Hökumət bildirir ki, 2012-ci ilin dəyişikliklərlə SPQ-na yeni 22-ci maddə əlavə edilmişdir.

Maddə 22. Qanunun pozulmasına görə məsuliyyət

Bu Qanunun tələblərini pozan şəxslər qanuna uyğun olaraq məsuliyyətə cəlb olunurlar

Hökumət, həmçinin əlavə edir ki, "Siyasi partiyalar haqqında" qanuna dəyişikliklərin edilməsi haqqında" qanunun icrası ilə bağlı 8 may 2012-ci il tarixli Prezident Sərəncamına əsasən Nazirlər Kabineti üç ay müddətində SPQ-nun pozulmasına görə məsuliyyəti müəyyən edən qanun layihəsini təqdim etməlidir. Onlar bildirdilər ki, bu cür qanun layihəsi artıq hazırlanmışdır və onun 2012-ci ilin payız aylarında Parlamentə təqdim edilməsi gözlənilir.

80. Qanun layihəsində "Mühasibatlıq haqqında" qanuna 13.3 və 14.4-1-ci maddələrin daxil edilməsi nəzərdə tutulur ki, yeni müddəalara əsasən siyasi partiyalar Maliyyə Nazirliyi tərəfindən forması, məzmunu və təqdim etmə proseduru müəyyən ediləcək asanlaşdırılmış qaydalara əsasən maliyyə hesabatlarını hazırlayacaqlar. Həmin qanunun mövcud 16-cı bəndinə əsasən maliyyə hesabatlarının tərtib edilməsi və təqdim edilməsi qaydalarını pozan şəxslər "qanunvericiliyə uyğun şəkildə" məsuliyyət daşıyırlar. İnzibati Xətalər Məcəllənin 247-1-ci maddəsinə müvafiq olaraq, mühasibat uçotu subyekti tərəfindən maliyyə hesabatlarının hazırlanması, təqdim olunması, o cümlədən

¹ For GRECO's previous pronouncements on this matter see "Political funding: Thematic Review of GRECO's Third Evaluation Round" by Mr Yves-Marie Doublet, Council of Europe 2012, paragraphs 95 - 97.

hesabatlarda və qanunvericiliyə əsasən tələb olunan digər məlumat formalarında informasiya və göstəricilərin tam və ya düzgün əks etdirilməməsinə görə vəzifəli şəxslər üç yüz manatdan dörd yüz manatadək miqdarda, hüquqi şəxslər min beş yüz manatdan iki min manatadək miqdarda cərimə edirlər.

81. GRECO təqdim edilmiş məlumatı nəzərə alır ki, siyasi partiyaların maliyyə hesabatlarının tərtib etmələrinə dair öhdəliyin "Mühasibatlıq haqqında" qanuna daxil edilməsi gözlənilir. Belə olan halda, həmin qanunun pozulmasına görə İnzibati Xətalər Məcəlləsinə əsasən cərimə təyin olunacaq. Bununla bağlı GRECO xatırlatmaq istəyir ki, hələ də Parlamentə təqdim edilməmiş bu qanun layihəsi belə tövsiyədə nəzərdə tutulan tələblərə cavab vermir - tövsiyə həm seçki kampaniyalarının, həm də ümumilikdə siyasi partiyaların maliyyələşdirilməsi sahəsində mühasibatlıqla yanaşı şəffaflığa dair digər qaydaların da pozuntularının dispoziyasının dəqiq müəyyən edilməsi və buna görə təsirli, mütənasib və qabaqlayıcı sanksiyaların müəyyən edilməsini nəzərdə tutur. Bu istiqamətdə irəliləyişin cüzi olduğunu nəzərə alaraq, GRECO tövsiyənin qismən belə icra olunduğunu qəbul edə bilməz.
82. GRECO həmin tövsiyənin icra olunmadığı qənaətinə gəlmişdir.

III. Nəticələr

83. Yuxarıda qeyd olunanları nəzərə alaraq GRECO belə qənaətə gəlmişdir ki, Azərbaycan Üçüncü Raund Dəyərləndirmə Hesabatındakı 17 tövsiyədən 7-ni qənaətbəxş şəkildə icra etmişdir. Birinci mövzu - kriminallaşdırma üzrə i, ii, iv, v, vi, viii və ix sayılı tövsiyələr qənaətbəxş şəkildə icra olunmuş, iii və vii sayılı tövsiyələr qismən icra olunmuşlar. İkinci mövzu - Partiyaların maliyyələşdirilməsinin Şəffaflığı üzrə ii, iii, iv və v sayılı tövsiyələr qismən icra olunmuş, i, vi, vii və viii sayılı tövsiyələr icra olunmamışlar.
84. Kriminallaşdırma mövzusunda gəldikdə, Azərbaycan cinayət qanunvericiliyindəki əsaslı boşluqlar barəsində ölçü götürmüşdür. Yerli, xarici və beynəlxalq vəzifəli şəxslər, həmçinin özəl sektorda çalışan şəxslər barəsində rüşvətxorluq müddələrinin tətbiqini genişləndirən qanunvericilik qəbul edilərək qüvvəyə minmişdir. Rüşvətxorluq və nüfuz alverinə dair müddəalar dəyişdirilmiş, konkret olaraq üstünlüyün təklif və vəd edilməsi, eyni zamanda vəd və təklifin qəbul edilməsi kriminallaşdırılmışdır. Bununla yanaşı yurisdiksiyaya dair qaydalar Korrupsiyaya görə cinayət məsuliyyəti haqqında Konvensiyanın standartlarına uyğunlaşdırılmışdır. Nəhayət GRECO Azərbaycan tərəfindən təsdiqlənməsi gözlənilən sözügedən Konvensiyadan əvvəl etdiyi çoxsaylı qeyd-şərtlərin geri götürməsinə və Konvensiyaya Əlavə Protokola qoşulmasını alqışlayır. Lakin GRECO təəssüf edir ki, hüquq mühafizə orqanları həmin əməl barədə aqah olanadək onlara rüşvət verməsi barədə məlumat verən şəxslərin avtomatik olaraq məsuliyyətdən azad edilməsində əhəmiyyətli irəliləyiş əldə olunmamışdır. GRECO hökuməti bu istiqamətdəki səyləri intensivləşdirməyə dəvət edir.
85. Partiyaların maliyyələşdirilməsinin şəffaflığı mövzusu ilə əlaqədar GRECO nəzərə alır ki, partiyaların maliyyələşdirilməsinə dair "Siyasi partiyalar haqqında"

qanunun müddəalarına dəyişikliklər edilmişdir. Həmin dəyişikliklərlə siyasi partiyalara edilən ianələrə, mühasibatlığına, auditinə və hesabatlarına dair daha dəqiq qaydalar qəbul edilmişdir. Lakin GRECO təəssüf edir ki, qəbul edilmiş dəyişikliklər yalnız qismən tövsiyələri icra edir. Xüsusi əhəmiyyət kəsb edən bir sıra sahələr - ümumilikdə partiyaların maliyyələşdirilməsi və seçki kampaniyalarının maliyyələşdirilməsi ilə bağlı - məsələn əsaslı və müstəqil monitorinq, hərtərəfli sanksiya rejiminin bərqərar edilməsinə dair tövsiyələr lazımi səviyyədə icra olunmuş deyil. Bu arada, GRECO siyasi partiyaların ümumi maliyyələşdirilməsinə nəzarətin Maliyyə Nazirliyinə həvalə olunmasından narahatdır, çünki həmin qurum Siyasi partiyaların və seçki kampaniyalarının maliyyələşdirilməsində Korruptsiyaya qarşı Ümumi Qaydalar üzrə Tövsiyənin (2003)4 sənədində əks olunan müstəqilliyə dair tələblərin təmin olunmasına zəmanət verə bilməz. Bununla yanaşı yalnız parlament seçkilərində etibarlı səsərin ən azı 3%-ni toplayan və ya Parlamentdə yer qazanan siyasi partiyalara dövlət maliyyələşdirilməsini təqdim edilməsi GRECO-nu ciddi şəkildə narahat edir, nəzərə alınsa ki, Azərbaycan xüsusi siyasi kontekstə malikdir və sonuncu dəfə 2010-cu ildə keçirilmiş Parlament seçkilərində yalnız bir partiyanın 3%-dən çox səs toplamış, müxalifət partiyalarının bütövlükdə 125 yerdən yalnız 5-nin qazanmışdır. GRECO xatırlatmaq istəyir ki, daha sərt şəffaflıq tələblərini özündə əks etdirən tövsiyələr inzibati baxımdan zəif, kifayət qədər iş qüvvəsi və maliyyəyə malik olmayan partiyaların həmin qaydalara uyğunlaşmasına nail olması üçün lazımi resurslarla təmin olunması məqsədin daşıyır. Bu narahatçılıq birinci növbədə aradan qaldırılmalıdır.

86. Nəhayət GRECO Dəyərləndirmə Hesabatında öz əksini tapmış ümumi siyasi vəziyyət ilə bağlı, xüsusilə də həqiqi plüralist mühitin və rəqabətli seçki kampaniyalarının azlığı ilə bağlı narahatçılığını xatırlatmaq istəyir. Belə şəraitdə, GRECO daha sonrakı mərhələdə lazımi dəyişikliklərin və uyğunlaşdırmaların həyata keçirilə bilinməsi üçün ehtiyacı duyulan əsaslı şəffaflıq sisteminin formalaşmasına yönəlmiş elementar tövsiyələrin verilməsi ilə kifayətlənmişdir. Xülasə olaraq, partiyaların maliyyələşdirilməsində şəffaflığın daha da gücləndirilməsi və vətəndaşların siyasi iradələrinin ifadə olunması üçün əsaslı vasitə olan və demokratik sistemin özəyini təşkil edən siyasi partiyaların rolunun artırılması məqsədilə GRECO hökuməti mövcud islahat prosesini fəal şəkildə davam etdirməsinə çağırır.
87. 81 və 84-cü bəndlərdə qeyd olunanları nəzərə alaraq, kriminallaşdırma ilə bağlı etdiyi dəyişikliklərlə Azərbaycan bu sahədəki tövsiyələrin icrasında məqbul səviyyəyə çatmışdır. Partiyaların maliyyələşdirilməsinin şəffaflığına dair ikinci mövzu üzrə verilmiş tövsiyələrin icra olunması üçün kifayət qədər məhdud addımlar atılmış; bu sahədə daha çox iş görülməlidir. GRECO ən gec 30 aprel 2014-cü ilədək Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbərini iii və iv sayılı tövsiyələrin (Mövzu I - Kriminallaşdırma) və i-viii (Mövzu II - Partiyaların maliyyələşdirilməsinin şəffaflığı) icrası ilə bağlı əlavə məlumatı təqdim etməyə dəvət etmişdir.
88. Nəhayət GRECO Azərbaycan hökumətini mümkün qədər tez vaxtda hesabatın dərc edilməsinə, milli dilə tərcümə edilməsinə və tərcümənin ictimaiyyətə açıqlanmasına dəvət edir.